

Telegraful Român

Organ național-bisericesc (Str. Șaguna 8)

Onor. Red. a revistei «Transilvania»

Schimb

Sibiu

Abonamentul:

Un an 500 Lei. — Șase luni 250 Lei. — Trei luni 130 Lei. — Pentru străinătate un an 900 Lei. — Pentru America 4 Dolari.
Ziarul apare Marțea și Vinerea

Correspondențele

să se adreseze Redacției Telegrafului Român strada Mitropoliei Nr. 45. — Scrisori nefrancate se refuză
Articole nepublicate nu se înapoiază

Prețul inserțiunilor:

un șir petit 6 Lei pentru odată, dacă se publică de mai multe ori se dă rabatul cuvenit

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației ziarului Telegraful Român, Sibiu, str. Mitropoliei 45

Biserica împotriva Concordatului

— Cuvântul Înalt Prea Sfinției Sale Arhiepiscopului și Mitropolitului NICOLAE al Ardealului în ședința senatului dela 23 Mai 1929 —

Dupăce raportorul, dl senator I. Clinciu, a citit raportul pentru ratificarea concordatului încheiat cu Scaunul papal la 10 Mai 1927, — în ședința de Joi d. s., 23 Mai 1929, la Senat, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului a rostit următoarele:

Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,

În numele bisericii ortodoxe române și al episcopatului ortodox român am onoarea a prezenta următoarea declarațiune:

I. Cu ocaziunea discuțiunii în jurul legii generale a Cultelor din România, Episcopatul ortodox român a considerat de o înaltă datorie a sa, să-și exprime punctul de vedere relativ la fixarea raporturilor dintre Statul românesc și diferitele culte cari trăiesc în cuprinsul lui.

Unul din punctele esențiale asupra căruia am crezut potrivit să insistăm mai mult, a fost salvagardarea principiilor înscrise în Constituția țării, în vârtutea cărora Statul ia obligamentul să garanteze tuturor cultelor o *deopotrivă libertate și protecțiune*.

Episcopatul ortodox român s'a simțit cu atât mai îndreptățit să pretindă punerea în practică și respectarea fără abatere, în toate dispozițiunile din legea cultelor, a acestui principiu preconizat în Constituție, cu cât biserica noastră ortodoxă a gemut în cursul veacurilor sub greutatea tuturor nedreptăților și a lipsei de libertate de care ar fi avut nevoie.

Ținând seamă și respectând normele cuprinse în Constituție, noi Episcopatul ortodox credem, că este inadmisibil, ca unul dintre cultele minoritare din România să fie favorizat, aplicându-i-se un tratament special, în afară de prevederile adoptate în Constituție.

Un asemenea tratament de favorizare a cultului greco-și romano-catolic constituie încheierea Concordatului cu Vaticanul.

Concordatul e anticonstituțional

Constituția țării noastre stabilește în art. 22 cu toată claritatea, că: «*Raporturile dintre diferitele culte și stat se vor stabili prin lege*».

Prin urmare orice abatere dela această normă pe chestiunea reglementării relațiilor dintre Stat și culte trebuie considerată contrară prevederilor Constituțiunii și intențiunilor legiuitorului și, în consecință, nulă de drept.

Pentru a încerca o justificare a încheierii Concordatului și găsirea unui fundament de drept, în legea generală a cultelor a fost introdus la art. 7 un alineat, care ar vrea să admită posibilitatea unei convențiuni cu Vaticanul.

Dar această dispozițiune nu poate justifica întru nimic legitimitatea încheierii unei convențiuni cu unul dintre cultele minoritare, deoarece Constituțiunea fixează o *unică și singură modalitate* prin care Statul și reprezentanții săi responsabili pot reglementa raporturile dintre stat și confesiuni, adică, numai *prin lege*, cu excluderea ori și cărei alte posibilități de a rezolvi această problemă.

Legiuitorii constituției au înțeles limpede, că numai această modalitate este în acord deplin cu suveranitatea Statului, cu dreptul legislativ al lui, precum și cu principiul egalei libertăți și protecțiuni a cultelor aflătoare în cuprinsul hotarelor sale.

În Bavaria, țară cu majorități aparținând cultului catolic, când s'a convenit la încheierea unei Convențiuni cu Vaticanul, guvernul bavarez s'a văzut nevoit să încheie o convențiune la fel și cu biserica evanghelică-luterană de pe teritoriul său. Acesta e un tratament de echitate.

Cum își vor justifica însă guvernele românești, cari s'au

succedat la cârma țării și au cooperat la încheierea Concordatului, tratamentul de evidentă inegalitate aplicat față de biserica ortodoxă, ale cărei raporturi le-au reglementat prin lege, în vremece unui cult minoritar îi acordă favoarea unei convențiuni dela egal la egal?

În numele dreptății și al conștiinței jignite a credincioșilor bisericii ortodoxe, cari constituiesc majoritatea covârșitoare a cetățenilor țării, noi păstorii ei duhovnicești ne simțim datori să ridicăm protest împotriva acestei situațiuni de inferioritate în care este așezată ea — biserica neamului românesc, — față de unul din cultele minoritare.

Statul în slujba prozelitismului catolic

II. Abaterea dela principiile Constituției a atras după sine nenumărate consecințe, isvorând din dispozițiile Concordatului, dăunătoare în mare măsură pentru statul românesc și pentru biserica ortodoxă deopotrivă.

Articolul II al Concordatului prevede constituirea *ierarhiei catolice* în regatul României și acordă:

Pentru ritul grec (unit) Mitropolia Blajului cu cinci eparhii: 1. arhiepiscopia de Blaj, eparhiile sufragane 2. de Oradea-Mare, 3. Lugoj, 4. de Gherla (care va fi transferată cu scaunul episcopal în alt loc) și 5. o *nouă eparhie* ce urmează a fi înființată în nordul Ardealului.

Pentru ritul latin, Mitropolia Bucureștilor, asemenea cu 5 eparhii: 1. arhiepiscopia de București, eparhiile sufragane, 2. de Alba-Iulia, 3. de Timișoara, 4. Satu-Mare și Oradea-Mare împreunate și 5. eparhia de Iași.

Pentru ritul armean se prevede un șef spiritual cu scaunul în Gherla.

Prin urmare ni se cere prin acest articol al Concordatului, ca Statul român să consimtă a accorda pe seama cultului catolic, cu toate nuanțele sale, o organizațiune ierarhică care ca o rețea strânsă va avea să cuprindă întreg teritoriul țării.

Care este situațiunea, prin comparație cu ceiace s'a acordat pe seama bisericii ortodoxe, prin legea de organizațiune unitară a ei?

Dl Vasile Goldiș, cu informațiile pe cari era în măsură să le aibă în calitate de Ministru al Cultelor, într'un discurs rostit aici în Senatul țării, în ședința din 16 Decembrie 1926, ni-a zugrăvit următorul tablou comparativ, a cărui exactitate n'a fost și n'a putut fi desmintită până astăzi:

«În desvoltarea unei societăți cu cât vor fi organe mai multe, mai diferite, cu atât acea societate este mai bine organizată.

«Să vedem din acest punct de vedere, care este raportul repartiției între biserica ortodoxă și celelalte biserici, câți episcopi are fiecare, fiindcă episcopii reprezintă puterea organică a bisericilor.

«Biserica ortodoxă cu un număr de 12 milioane de suflete are 18 episcopi, cea unită 1.386.000, în care sunt cuprinși și rutenii... are 4 episcopi; și atunci noi ar trebui să avem *cel puțin 38*. Frații noștri uniți însă cer încă un episcop pentru a avea 5 (prin Concordat li se acordă).

«Protestanții, adică reformații (776 mii) evanghelici luterani (388 mii), unitarii (60 mii), toți împreună 1.228.000 au 4 episcopi; în proporție biserica ortodoxă ar trebui să aibă *cel puțin 40 episcopi*.

«Romano-catolicii cu un număr de 1.430.000 suflete au cinci episcopi...; în proporția cuvenită noi ar trebui să avem 45 episcopi.

«Incât privește deci puterea de organizație a bisericilor creștine din țara românească, biserica dominantă este cea mai nedreptățită.

«Priviți numărul acelor, cari stau în jurul episcopilor, statul major al organizațiilor bisericesti. Aceștia sunt la romano-catolici și la uniți, canonicii, la ortodocși consilierii eparhiali. În Ardeal, frații uniți au 28 canonici. Romano-catolicii au 32 canonici, deci cele două biserici catolice împreună au 60 canonici, cu aceleași atribuțiuni ca și consilierii eparhiali. Ortodocșii în proporție ar trebui să aibă pe țara întreagă *cel puțin 300* consilieri, au acum 22, iar pe viitor vor avea cel mult vre-o 60. Este ridicol să ne numim biserică dominantă.

«Să trecem la protoerei sau protopopi, cum le zicem noi în Ardeal, spinarea vertebrală a oricărei administrații bisericesti. În Ardeal uniții la 1.386.000 suflete au 78 protopopi, ortodocșii din Ardeal cel puțin de două ori atâția au 87, iar vechiul regat întreg are 47 protoerei.

«Față de uniți, cu 78 de protopopi, noi ar trebui să avem pe țara întreagă 720, nu 134 câți avem acum. — Romano-catolicii au 25, noi ar trebui atunci să avem 250. Reformații 27, nouă ni s'ar cuveni în proporție 324. Evanghelicilor-luterani au 14, noi ar trebui să avem 560. Unitarii cu 60 mii suflete au 8 protopopi, proporțional noi ar trebui să avem 1200. Chiar musulmanii au 4 muftii, noi ar trebui să avem 320 protopopi. Sub acest raport suntem chiar în coada tuturor cultelor, chiar și a musulmanilor».

Până aici dureroasele constatări ale dlui V. Goldiș. Dacă am merge până jos la parohii, ne-am isbi de aceeași enormă disproporție între numărul sufletelor, al parohiilor și preoților din biserica ortodoxă în comparație cu toate cultele minoritare din țara noastră.

Intreg acest aparat de organizație a cultelor minoritare, cu un număr — în comparație cu biserica ortodoxă — excesiv de mare de episcopi, de canonici, de protopopi și preoți este susținut din bugetul Statului nostru, în distribuția sumelor căruia vom găsi aceeași vinovată părtenire a tuturor cultelor minoritare în raport cu biserica ortodoxă. Este în adevăr dureros să constatăm, că din sudoarea milioanele de cetățeni români și ortodocși, principalul contribuabil la visteria țării, Statul nostru, cu concursul tuturor guvernelor cari s'au succedat până astăzi și cu disprețul enormelor greutăți financiare prin cari a trecut și trece țara, a întreținut și continuă să întrețină un lux de organizație pe seama cultelor minoritare, în detrimentul vădit al propriei sale biserici!

Statul să facă dreptate, nu Concordat!

În fața acestei îngrijitoare situațiuni, ce trebuiau să facă guvernele de până acum și ce ar trebui să facă actualul guvern?

Să întroneze dreptatea pe toată linia!

Printr'un studiu serios și obiectiv să supună unei temeinice revizuirii situația tuturor cultelor din țară și raportul Statului față de ele; să fixeze criteriile drepte conform cărora, în proporție cu numărul credincioșilor, să se limiteze numărul episcopilor, al consilierilor eparhiali și canonicilor, al protopopilor și preoților pentru fiecare cult, și după aceleași criterii de dreptate să se împartă în mod proporțional sumele luate în bugetul Statului.

În loc să se procedeze astfel, ce se întâmplă?

Ni se prezintă spre ratificare un Concordat cu Scaunul Papal, prin care Statul român se obligă să recunoască pe seama cultului catolic 10 episcopi, dintre cari unele, ca arhiepiscopia Bucureștilor și Eparhia Iașilor dincoace de Carpați, iar dincolo de Carpați episcopia latină din Oradea Mare împreună cu cea din Satu-Mare, precum și eparhiile unite din Oradea Mare și din Lugoj au fiecare abia câteva zeci de mii de suflete, câtă vreme în biserica ortodoxă avem chiar protopopiate cu un număr mai mare de credincioși; pe lângă cele 4 eparhii de până acum ale bisericii unite din Ardeal se mai obligă Statul român să recunoască înființarea episcopiei a 5-a; să mențină, conform art. XI, pe seama tuturor eparhiilor capitoarele cu numărul de azi al canonicilor și un nou capitol de canonici pe seama eparhiei unite ce se va înființa; Statul român, se obligă conform art. IV, ca comunicația directă a episcopilor, clerului și poporului cu Scaunul Papal, care este un for jurisdicțional dincolo de hotarele țării, să fie absolut liberă, fără nici un control din partea Statului nostru.

Cum cele mai multe din episcopiile cultului catolic n'au fost înființate pentru satisfacerea nevoilor de ordin sufletesc ale credincioșilor pe cari i-ar fi avut *ab antiquo*, ci au fost înființate cu scopuri proselitiste mărturisite pe față printre românii ortodocși, întreaga organizație a cultului catolic din țara noastră, careia i se creiază prin concordat o situație extrem de favorizată față de biserica ortodoxă, va fi, sub ordinele Scaunului Papal, o armată îngredită cu toate libertățile pentru a-și continua opera de proselitism și de tulburare a conștiinței poporului și a liniștei Statului românesc.

Episcopatul ortodox are deplină încredere în alipirea, încercată în focul multor ispite, a popo-

rului nostru către sfânta sa biserică strămoșească; dar are legitime îngrijorări, că se pierde în deșert energii prețioase, cari ar putea fi folosite într'o operă constructivă, în lupta de apărare față de catolicismul totdeauna agresiv față de poporul românesc.

În consecință, față de încercările ce se fac prin dispozițiile concordatului de a se asigura pe seama cultului catolic o organizație ierarhică excepțional de favorizată, noi Episcopatul ortodox ne simțim obligați să pretindem, ca Statul nostru să revină la un tratament de egală protecțiune a tuturor cultelor, conform principiului enunțat în Constituțiune.

Personalitatea juridică a bisericii catolice

III. Un alt punct gravaminos al Concordatului se cuprinde în art. IX, conform căruia i se cere Statului nostru să recunoască bisericii catolice reprezentată prin legitimele ei autorități ierarhice, personalitatea juridică.

Acest art. din Concordatul semnat anterior a prejudiciat libertatea de acțiune necesară la alcătuirea legii cultelor în așa fel, încât guvernul de atunci îndată după votarea legii cultelor s'a văzut nevoit să ceară dela Vatican o nouă interpretare în sensul că «în ce privește personalitatea lor juridică, de care e vorba în art. IX al Concordatului, biserica catolică, în afară de organizațiunile enumerate în art. IX (parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitoarele, starostiile, abațiile, episcopiile, mitropoliile și celelalte organizațiuni canonice și legal constituite) nu va putea beneficia de personalitatea juridică, nici a posesiei bunuri».

Ca să putem aprecia întrucât interpretarea dată de Scaunul Papal este ori nu este satisfacătoare, trebuie să cunoaștem doctrina bisericii catolice în această chestiune. Doctrina preconizată în noul *Codex juris canonici*, promulgat în anul 1917, în deosebire de tezele anterioare, e că «biserica catolică este o adevărată societate perfectă și de drept divin are personalitatea sa juridică, pe când celelalte persoane morale inferioare în biserică o au dela însăși biserică» conform canonului 100 și can. 1499 al numitului Codice. «Din aceste principii se deduce, conform de altfel și Concordatului, o consecință importantă. Dacă o entitate ierarhică, de exemplu parohia, ar fi încetat de a exista complect de drept și de fapt, la cine ar trece bunurile sale? Bunurile vor trebui să treacă la entitatea ierarhică superioară, adică în exemplul citat, diecezei. De asemenea, dacă ar dispărea și dieceza, bunurile vor trebui să treacă la arhiepiscopie și așa mai departe» până la Scaunul Papal. În con-

secință, dacă întreaga biserică catolică din România s'ar întâmpla să dispară, întreaga ei avere, ori și care ar fi originea ei, ar trece în ultima analiză în proprietatea Scaunului Papal.

Biserica catolică a ținut să dea expresiune acestei doctrine asupra personalității sale juridice în art. IX din Concordat.

Desacordul dintre Concordat și legea cultelor

Acest articol al Concordatului nu poate fi pus de acord cu art. XI al legii pentru regimul general al cultelor, care are următorul text: «Organizațiile cultelor istorice, create și reprezentate în conformitate cu sistemul lor de organizare și prevăzute în Statute (comunitățile, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitoarele, episcopiile, arhiepiscopiile, mitropoliile, etc.) sunt persoane juridice». Acest articol nu recunoaște pe seama bisericii ca atare, personalitatea juridică.

Scaunul Papal, în răspunsul său, după ce arată în introducere cât de importante sunt concesiunile făcute guvernului român, se exprimă astfel relativ la art. IX din Concordat:

«Acest articol este foarte limpede în termenii săi și în substanță. În consecință, dacă guvernul declară în cursul discuțiilor din parlament sau la oricare altă ocaziune, că în virtutea acestui articol biserica catolică în România, în afară de organizațiunile enumerate la art. IX nu va putea exercita personalitatea sa juridică privitoare la posesiunea bunurilor, *Sf. Scaun, din partea sa, declară că nu va ridica obiecțiuni».*

Examinând mai de aproape răspunsul Vaticanului, ne întrebăm, dacă această concesiune este reală, ori este numai simulacru unei concesiuni?

Mai întâi Vaticanul își precizează cu grijă punctul său de vedere în cât privește doctrina referitoare la personalitatea juridică a bisericii, considerând-o în felul cum se găsește exprimată în art. IX, limpede atât în substanță cât și în forma ei. Prin urmare nici o concesiune de principii.

Este adevărat că Vaticanul acordă guvernului român dreptul să facă declarațiuni în sensul dorințelor românești. Dar care este valoarea practică a acestor declarațiuni, cât timp Vaticanul rămâne imuabil pe pozițiunile sale doctrinale? Se pierde chiar din vedere faptul că art. IX din Concordat are două laturi de o egală importanță. În partea întâi se vorbește de personalitatea juridică a bisericii și a organizațiilor ei ierarhice. Concesiunea pe care s'ar părea că ne-o face Vaticanul în acest punct, o slăbește mult partea a doua a articolului, unde se afirmă că «deplina proprietate a bunurilor lor, de orice

natură ar fi ele, este garantată de către Stat, conform Constituției regatului, *bisericii catolice*, reprezentată prin legitimele ei autorități ierarhice». Ori, asupra acestui punct de o importanță covârșitoare răspunsul Vaticanului nu cuprinde nimic. Și atunci ne întrebăm, care este rezultatul real al concesiunilor?

Atragem toată atențiunea onor. guvern asupra acestei chestiuni.

Un stat care-și nesocotește propriile sale drepturi

IV. Articolul XIII al Concordatului prevede constituirea unui *Patrimoniu sacru* interdiecezan pe seama cultului catolic.

Statul unguresc, având a-și mulțumi origina sa mai mult influenței politice a Scaunului papal în evul mediu decât geniului politic al poporului maghiar, drept recunoștință a înzestrat biserica catolică de pe teritoriul său cu imense averi, dintre care numai cele rămase în interiorul granițelor Statului român se urcă la câteva sute de mii de jugăre.

Biserica catolică era numai uzufructuara acelor averi, rezervându-și Statul maghiar pentru sine dreptul de proprietate. În situația politică de astăzi dreptul de proprietate asupra acelor averi a trecut, prin succesiune, dela Statul unguresc la statul nostru românesc. Statul român, de sigur din lipsa unui studiu temeinic a chestiunii, prin reforma agrară a considerat acele averi ca proprietăți ale bisericii catolice și expropriindu-le în mare parte, a plătit confesiunii catolice preț de expropriere ca oricărui alt proprietar. Prin urmare Statul și-a expropriat bunul său, care-i aparținea cu drept de proprietate, și a plătit pentru acest bun al său preț de expropriere confesiunii catolice care era numai uzufructuara acelor întinderi de pământ.

Din această rentă de expropriere se intenționează prin art. XIII al Concordatului să se alcătuiască patrimoniul sacru pus la dispoziția cultului catolic. În definitiv acest patrimoniu sacru nu este altceva decât un dar care se urcă la suma de sute de milioane, poate chiar miliarde, pe care Statul nostru îl face cultului catolic.

Să se facă dreptate pentru toate cultele!

Noi episcopatul ortodox n'avem nimic împotriva ca Statul nostru să ajutoreze materialmente cultele din cuprinsul hotarelor sale. Dar ne credem în dreptul nostru să cerem, ca această ajutorare s'o facă Statul pentru toate cultele deopotrivă.

Când în anul 1925 s'a votat legea pentru organizarea pe bază de autonomie a bisericii ortodoxe și în art. 23 al Statutului organic al ei s'a prevăzut înfiin-

țarea unui *fond general bisericesc*, cu aceeași menire ca a patrimoniului sacru pentru cultul catolic, statul nostru român n'a contribuit nici atunci, nici de atunci încoaie cu nici un ban la crearea și sporirea aceluși fond, deși importanțele averi ale mănăstirilor și eparhiilor din vechiul regat au fost simplamente confiscate fără nici o despăgubire.

Nu constituie acest inegal tratament o gravă violare a principiului egalei protecțiuni pe care Statul s'a obligat în însăși Constituțiunea sa să-l aplice față de toate cultele? În loc să se revină la calea dreptății, ni se cere pecetluirea nedreptății prin ratificarea Concordatului prezentat.

Acelaș refren: Statul își nesocotește propriile sale drepturi

V. Acelaș tratament de favorizare a cultului catolic îl găsim și în dispozițiunile art. XV al Concordatului, prin cari, — conform de altfel noului Codex juris canonici — drepturile și îndatoririle de patronat se desființează, dar toate clădirile sfinte, casele parohiale cu dependențele lor și celelalte bunuri asupra cărora dreptul de proprietate este al patronului, sunt cedate în posesiunea perpetuă a bisericii catolice.

Bisericile patronate de către statul maghiar și de către instituțiile sale erau tot atâtea infiltrațiuni cu scop de catolicizare și de maghiarizare printre populațiunea compactă de români ortodocși.

Cedând Statul român averile patronale în folosința perpetuă a cultului catolic, înseamnă nu numai că îi cedează acestui cult averi care se urcă la multe milioane, câtă vreme în multe sate ortodoxe, cari în loc să fie patronate au fost persecutate sub vechiul regim, stau să cadă bisericile pe credincioși, — dar mai înseamnă că Statul român renunță de bună voie la drepturile ce le avea ca patron și continuă să protejeze din partea sa scopurile de maghiarizare și catolicizare urmărite de statul unguresc prin infiltrațiunea bisericilor patronate în mijlocul poporului nostru. N'ar fi fost indicat, ca măcar din acest punct de vedere, Statul să-și fi făcut rezervele sale cu privire la bunurile patronale?

Încă un privilegiu pe seama catolicismului

VI. Articolul XVI al Concordatului se referă la *Seminarele pentru formarea clerului tânăr*, de cari va avea câte unul fiecare dieceză, stând sub dependența exclusivă a episcopului, rezervându-se pe seama Statului un amestec referitor exclusiv la extensiunea în care să se predea studiul limbii și al istoriei naționale «in așa chip, ca să fie com-

patibil cu caracterul religios al acestor institute».

În acelaș timp în Statutul pentru organizarea bisericii ortodoxe române art. 34, la insistența guvernului de atunci s'a luat dispozițiunea ca organizarea școlilor pentru formarea clerului și chiar a școlilor pentru formarea cântăreților bisericești să se facă prin lege cu cooperarea ministerului Cultelor și a ministerului Instrucțiunii. Chiar acum s'a elaborat un proiect de lege referitor la organizarea învățământului teologic, de către o comisiune care a lucrat la ministerul Cultelor, ca să fie prezentat parlamentului. Prin urmare pe când bisericii ortodoxe nu i se recunoaște un drept indiscutabil, inerent ființei sale, de a-și organiza ea însăși școlile pentru formarea clerului, pe atunci cultului minoritar catolic i se asigură prin Concordat cea mai deplină autonomie în privința aceasta.

Întrebăm: este aceasta un tratament de egală libertate și protecțiune a cultelor în țara noastră?

Statul în slujba maghiarizării

VII. Un caracter grav de tot are dispozițiunea cuprinsă în art. XIX § 3 a Concordatului, care prevede că: «Toate școlile Ordinilor și ale Congregațiilor religioase sunt puse sub dependența episcopului local; în consecință și ele se vor bucura de dreptul de a-și fixa limba de predare».

Caracterul «catolic» de ocazie al acestor școli n'a fost propriu zis *confesional*, ci regesc, sau regnicolar și nu s'a interpretat nici când în înțelesul de proprietate a bisericii catolice. Școlile acestea au fost totdeauna la discreția Statului atât în ce privește scopul pe care-l urmăreau, cât și mijloacele de cari se serveau, promovând nu nevoile sufletești ale cultului catolic, ci răspândirea catolicismului printre cei de alte credințe, precum și maghiarizarea atât a catolicilor nemaghiari, cât și a celor de alte credințe. De aceea ungurii ca națiune nu au nici un drept asupra acelor școli.

În baza legii asupra învățământului particular, promulgată prin înaltul decret regal Nr. 3793 din 19 Decembrie 1925, art. 37: «Școlile particulare conduse de ordine călugărești și congregații vor avea ca limbă de predare, limba română».

Prin urmare în toate școlile de această categorie limba de predare a învățământului, ori și care ar fi fost mai înainte, trebuie să fie înlocuită conform legii cu limba română.

Dar din nenorocire aceste școli nu au ținut să se corformeze, decât într-o măsură slabă, dispozițiilor clare ale legii.

În tot cuprinsul țării există 45 de școli călugărești de grad secundar și un număr conside-

rabil de școli primare. În Ardeal sunt 36 școli secundare, în Bucovina una, în vechiul regat 8. Dintre acestea una singură a introdus în învățământ limba română: școala civilă de fete din Sighetul Marmației. Alte 3 școli începuseră să introducă treptat limba română, ajungând până la clasa a 5 a: liceul piarist și liceul de fete «Notre Dame» din Timișoara, precum și liceul de fete din Satu-Mare, dar numai în schimbul avantajului material oferit de Ministerul Instrucției.

Prin urmare, în regimul școlilor călugărești legea învățământului particular cu art. 37 a rămas aproape în întregime literă moartă, putând acele școli să-și continue opera lor sub oblăduirea îngăduitoare a autorităților românești.

Îndată după semnarea Concordatului, printr'un decret prin care Nunciatura din București l-a adus la cunoștința Ministerului Afacerilor Străine, au trecut încă la data de 28 Iunie 1927 toate școlile conduse de ordinele călugărești sub dependența și autoritatea directă a episcopilor, cu dreptul de a le fixa aceștia limba de predare a învățământului.

Dispoziția aceasta fiind acceptată și în art. XIX din Concordat, în contrazicere evidentă cu legea învățământului particular, va avea drept consecință, că poate nici una dintre școlile călugărești nu va fi subtrasă scopurilor pe cari le-au servit până în prezent. Dacă s'ar ratifica concordatul, am avea 45 de școli secundare, în tot cuprinsul țării, puse în serviciul unor interese contrare marelui interes cultural al Statului nostru.

Interpretarea dată de Scaunul papal la cererea guvernului nostru, este insuficientă și ineficace, fiindcă nu s'a cerut ceea ce era cuprins în legea asupra învățământului particular, ca în toate școlile călugărești limba de predare să fie cea română, ci s'a cerut acest lucru numai pentru acele școli care «în momentul de față» au limba română drept limbă de predare, iar de acestea era una singură: școala civilă de fete din Sighetul Marmației.

O pagină neagră în istoria diplomației românești

Consecințele fatale ale acestei greșeli nu se pot aprecia astăzi în justa lor importanță, dar putem înscrie o pagină dureroasă pentru cultura națională în istoria diplomației românești.

Concordatul ratifică desbinarea neamului

VIII. În fine, noi episcopatul ortodox român nu ne putem suprima durerea sufletească, văzând că Statul român a luat act și oarecum confirmă prin Concordat, dacă s'ar ratifica, volnicia săvâr-

șită de Scaunul papal cu concursul monarhiei austro-ungare la anul 1700 prin ruperea unei părți a credincioșilor mitropoliei ortodoxe române din Ardeal dela sânul bisericii lor strămoșești și prin trecerea lor forțată la așa zisa unire cu Roma.

Dar reintegrarea vechei noastre unități sufletești la sânul bisericii noastre ortodoxe, cum a fost înainte de anul 1700, precum a putut forma, la propunerea marelui român *Simeon Bărnuțiu*, punctul al doilea din programul partidului național votat pe câmpia libertății în anul 1848 și precum *Di Alexandru Valda Voevod*, actualul Ministru de Interne, în fața primejdiei de a fi înglobată biserica unită în autonomia bisericii catolice din Ungaria, a putut striga în auzul lumii românești cuvintele: «Să strigăm în lumea largă, că, îndată ce contopirea noastră în autonomia bisericii catolice ar fi un fapt săvârșit, toți uniții vom trece fără preget în sânul bisericii ortodoxe române. Și spre a putea realiza aceasta, să lucrăm neobosiți din toate puterile ca fapta să poată deveni vorbă, îndată ce ei ar cuteza să-și realizeze planul lor autocratic. Urmărind interese mai mult particulare decât obștești s'au rupt antecesorii noștri din sânul bisericii surori, română din fire, română din sânge, română din limbă, care ca un liman mântuitor ne primește în momentul supremului pericol național în sânul său», tot astfel va trebui să rămână acea reintegrare a vechii noastre unități sufletești, până la deplina ei realizare, una din aspirațiunile mari ale neamului românesc din țara sa acum întregită între granițele sale naturale.

O datorie: lupta

Aspirațiunile unui popor sunt mai tari decât legile sub cari este nevoit să trăiască într'un timp. Și noi păstorii duhovnicești ai poporului românesc nu vom înceta a-i sta într'ajutor în toată bună vremea la înfăptuirea idealurilor sale naționale și vom lupta din toate puterile și prin toate mijloacele legale ca și acest Concordat, dacă ar fi ratificat, între condiții atât de oneroase pentru Statul și poporul românesc, să fie înlăturat.

Nu rostim aceste cuvinte din ură față de cultul catolic, căci biserica noastră n'a urât pe nimeni, ci a fost blândă și tolerantă, ca însuși divinul ei Intemeietor, și în acest duh profund creștinesc și-a crescut și credincioșii.

Dar am ținut să arătăm nedreptățile ce i se fac și să-i afirmăm, între orice împrejurări, drepturile ei imprescriptibile.

Drept aceea, bazați pe considerentele aici amintite, noi episcopatul ortodox român, socotind

încheierea Concordatului cu Vaticanul:

din punctul de vedere al dispozițiilor constituției țării ca anticonstituțional;

din punctul de vedere al principiului libertății și a protecției deopotrivă a tuturor cultelor ca excepțional de privilegiator exclusiv pentru cultul catolic și cu totul nedrept față de biserica ortodoxă;

din punctul de vedere al liniștii țării ca tulburător al păcii confesionale;

din punctul de vedere al intereselor culturale ale Statului și poporului românesc ca anti-patriotic;

DECLARĂM:

că declinând dela noi orice răspundere pentru încheierea unui asemenea Concordat, ne abținem dela dezbateră lui și refuzăm să votăm proiectul de lege cu care a fost prezentat spre ratificare.

Aceasta e mărturisirea conștiinței noastre înaintea lui Dumnezeu și a țării.

(Urmează semnăturile tuturor membrilor episcopatului ortodox român.)

Discuția dela Senat

— Declarația I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae al Ardealului. — Alte cuvinte. —

Concordatul a dat și de astă dată material la vie discuție în ședințele maturului corp legislativ dela București.

Indată după cuvântul raporturului a urcat tribuna I. P. S. Sa Mitropolitul nostru *Nicolae* spre a-și declarațiunea în numele întregii biserici ortodoxe române.

S'a remarcat îndată, chiar după părerea presei ce stă aproape de guvern, — că forma distinsă impecabilă a cuvântării înaltului prelat a făcut profundă impresie. Mitropolitul Ardealului, — raportează această presă, — «este un cuvântător de elită, care a izbutit să proiecteze, în incinta sa turată cu vulgarități, o rază de spiritualitate reconfortantă».

Episcopatul ortodox a arătat că acest concordat este anticonstituțional: în pactul fundamental se prevede ca regularea raportului dintre stat și biserică să se facă prin lege; concordatul este astfel un act trecut peste marginile prevederii constituționale, ear bisericii papale i se creiază o situație privilegiată, cu toate că și de altcum se bucură de o puternică organizație. Demnitățile statului nostru, care e ortodox aproape în totalitatea lui, cere ca ortodoxia să fie ridicată la nivelul ce i se cuvine pe bună dreptate.

După mitropolitul nostru a citit o declarație dl general Averescu și a vorbit senatorul maghiar Gyárfás; cel dintâi spune că votează ratificarea, al doilea — pentru motiv ce lovește interesele catolicismului unguresc — o respinge în numele partidului maghiar. Asemenea e respinsă și de partidul ucrainean.

În ședința dela 24 Mai a vorbit Episcopul unit al Gherlei, Iuliu Hossu, care afiă în concordat «un pas înainte (?) spre înfrățirea creștinătății», și de aceea primește ratificarea și îndeamnă «să îmbrățișăm acest tratat internațional care apropie (?) sufletele».

A cuvântat, după episcopul dela Gherla, dl Al. Lapedatu, fost ministru, încercând să dovedească necesitatea unui acord cu Vaticanul, în formă de concordat, și spărându-se în acelaș timp și împotriva bănuelii, că n'ar fi apărut, la timpul său, ortodoxia. Situația de azi o atribuie de alt fel «romantismului politic al *constitului dirigit* care, într'un moment de entuziasm, — zice dl Al. Lapedatu — a pus cultele minoritare pe picior de egalitate cu biserica dominantă».

Cuvântul din urmă l-a ținut, în ședința dela 25 Mai, dl ministru al cultelor Dr. A. Vlad, — în lipsa dlui ministru de externe, — pentru a răspunde în numele guvernului la discuția în jurul ratificării concordatului.

Dl ministru al cultelor este de părere că proiectul de lege nu este neconstituțional (?) și că tratatul cu Scaunul papal n'ar stabili un regim de inegalitate (?) între culte; de altă parte tot dl ministru promite că «guvernul nu se va opune ca să se revizuească legile privitoare la biserica dominantă, pentru ca ea să și capete întreaga autoritate față de biserica romano-catolică».

Discuția închisă, legea e luată în considerare; raportorul citește articolele proiectului care, pus la vot, întrunește 93 bile, fiind 9 negre. Reprezentantii bisericii noastre ortodoxe s'au abținut dela vot și nu s'au prezentat la această ședință.

Rolul precumpănitor al ortodoxiei...

Biserica noastră ortodoxă este un factor al apărării naționale.

Acest adevăr formează subiectul unui articol apărut în revista «*Înfrățirea Românească*» dela 15 Mai 1929.

Autorul articolului, semnat de M. Prăjescu, București, arată cum religia ortodoxă este fundamentul culturii noastre naționale. Zadarnic s'au ridicat o seamă de critici pentru a susține, că eră mai bine dacă ne alăturăm la biserica papistașă, căci atunci am fi fost mai «culți». Dacă aceasta e adevărat, — că adevăr am fi sporit mult în cultură prin papistașie, — adevărat e și aceea, că în acest caz, cum observă autorul amintit, «am fi avut soarta Poloniei cuite, adică *împărțită* între celelalte popoare» din vecinătatea sa.

Va fi fost ortodoxismul, după vremuri și împrejurări, «vegetativ și retrograd», cum pretind adversarii și dușmanii săi; dar: «*marele merit istoric al ortodoxismului nostru național e că ni-a conservat stința și unitatea noastră etnică*», subliniază acelaș autor, — care se mărturisește a fi sincer prețuitor al celor «două biserici naționale» române.

INFORMAȚIUNI

Bacalaureatul. Senatul a votat, în ședința dela 15 Mai 1929, unele modificări aduse art. 21 din legea examenului de bacalaureat. Vor fi două sesiuni: una de vară între 25 Iunie și 10 Iulie și una de toamnă între 15-30 Septembrie. — Fiecare comisiune cuprinde 8 membri, dintre cari: 7 vor fi numiți dintre profesorii titulari dela clasele superioare ale liceelor statului, iar al optelea membru, care este și președintele comisiunii, va fi numit dintre membrii corpului didactic universitar, sau, la nevoie, dintre foștii sau actualii inspectori generali ai învățământului secundar. Examenul va consta din două probe

scrise și din probe orale. Probele scrise vor fi: una din limba și literatura română, alta la alegerea candidaților, din matematică sau din limba latină. Probele orale se vor face asupra materiilor următoare: 1. Limba și literatura română; 2. Matematicile sau limba latină (la alegerea candidaților); 3. Istoria românilor și instrucțiunea civică; 4. Geografia României și a țărilor vecine; 5. Limba și literatura franceză; 6. Științele naturale sau fizico-chimice, (la alegerea candidaților). — Elevii cari au urmat cursurile unui liceu cu altă limbă de predare decât limba română, vor putea depune examenul asupra materiilor științifice în limba română sau în limba de predare a liceului respectiv. Candidații cari au fost respinși în cinci sesiuni la examenul de bacalaureat, nu mai au dreptul să se prezinte la acest examen. Această lege intră în vigoare începând cu sesiunea din Iunie anul 1929.

Totuși se duc. Este cunoscută prigonirea barbară a Rusiei sovietice împotriva bisericii. Nebunia bolșevică n'a putut, cu toate acestea, să oprească întreg tineretul din Leningrad dela cercetarea bisericilor. S'a făcut socoteală că aproape jumătate din copiii Leningradului, pe lângă toată oprirea, totuși merg la biserică.

ȘTIRI LOCALE

La fondul căminului pentru bătrâni al Societății române de înmormântare din Sibiu au dăruit următorii: 1. dl Dr. Ilie Beu, președ. cons. de adm. al băncii Albina Lei 500, care s'au adaus la Legatul Dr. Ilie Beu întemeiat de dsa la fondul căminului pentru bătrâni al societății. 2. Dl Dr. Ile Iancu medic a dăruit în memoria neuitatei sale cumnate suma de Lei 1000, care s'a adaus la Legatul Elena Iancu n. Dracinschi apărținător aceluiăș fond, care legat a fost întemeiat de dl Nicolae Iancu, consilier agricol al jud. Sibiu în memoria neuitatei sale soții. Pentru aceste creștinești daruri mulțumește în numele comitetului societății: *Timotei P. povici* președinte.

Nr. 655.

(46) 3-3

Concurs

Pentru întregirea postului de capelan cum jure succesionis pe lângă preotul Nicolae Rădoiu din parohia Ozun cu filiile Comărlău și St. Ion Lunca, protopresbiteratul Sf. Gheorghe, se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în Telegaful Român.

Venitele împreunate cu acest post sunt a 1/3 (a treia parte) din toate venitele parohului Nicolae Rădoiu.

Reflecții îndreptățite la acest post sunt pofuși să-și trimită cererile lor, provăzute cu documentele necesare, în termenul deschis subsemnatului oficiu protopopesesc și să se prezinte în parohie spre a fi cunoscut de popor.

Sf. Gheorghe, 19 Martie 1929.

Oficiu protopopesesc ortodox român în înțelegere în consiliul parohial din Ozun.

Aurel Nistor
protopop.

Citiți și răspândiți ziarul

Telegraful Român